

SZAKIRODALOM

ÉPÍTŐ IPAR, ÉPÍTŐMŰVÉSZET című folyóiratunk alapításának ötvenedik évfordulója alkalmából gazdagon illusztrált ünnepi számmal lepté meg az év elején olvasóit. Szívesen üdvözljük érdekes lap-társunkat és örömmel állapítjuk meg, hogy a legválsá-gosabb időkben is szívósan és nagy áldozatkészséggel tartotta fenn a folytonosságot s ezzel megbecsülhet-ten szolgálatot tett a hazai építőművészetnek és építő iparnak. Derék szerkesztőjének, dr. Fábán Gáspár-nak szakavatottsága és buzgalma biztosítékai annak, hogy a lap ezentul is hosszú multja tiszteletreméltó hagyományainak szellemében fogja szolgálni az általa képviselt fontos érdekeket.

A MAGYAR MŰVÉSZET, a Szinyei Merse-tár-saságnak Majovszky Pál dr. szerkesztésében megjelenő folyóirata a most szétküldött 9–10. szá-mával befejezte első évfolyamát. Ha végiglapozzuk ennek az előkelő folyóiratnak eddig megjelent füzetait, örömmel megállapíthatjuk, hogy becsületesen beváltotta programját. Nem egy különálló művés-zcsoportot propagáló, egyféle művészirányt támogató, hanem a jelen és mult művészetét magasabb szem-pontból vizsgáló és elfogulatlanul méltató lapja ez a magyar kulturális törekvéseknek. Megérdemli a művészetet szerető művelt ma-gyar közönség lelkes támogatását, mert meggyőző dokumentuma a magyar faj sokat emlegetett kul-túrfölényének és az egyedüli kap-cos a hazai és külföldi képzőmű-vészeti mozgalmak között. Magas színvonalú cikkei és a modern sokszorosító művészet legtkéle-tesebb eszközeivel készült illu-strációi a legelőkelőbb külföldi művészeti folyóiratok méltó tár-sávéavatják a Magyar Művészetet.

ÉBER LÁSZLÓ: MŰVÉSZETI LEXIKON. Győző Andor kiadása. Ára 300.000 K. Nagyjelen-tőségű, komoly, maradandó becsű művel szaporodott művészeti iro-dalmunk. És ami különösen figye-lemreméltó, megjelenik ez a majd-nem ezer oldalas, sok száz, rész-ben színesnyomású képpel díszí-tett többszázézer koronás mű oly időben, amikor mindenki korlátozza kiadásait és a könyvkereskedők panaszkodnak, hogy a közön-ség csak olcsó könyveket vesz. A magyar értelmiséget dicséri a tény, hogy a most megjelent Művészeti Lexikon iránt még megjelenése előtt nagy érdeklődés nyilvánult, úgyhogy az első kiadás bizo-nyára hamarosan elfogy. Elfogy pedig azért, mert erre a műre szüksége van mindenkinek, akit vala-melyes vonatkozás köt a képző- és iparművészet-hez. Ilyen mű pedig eddig még nem jelent meg a magyar irodalomban. A Szendrei János és Szentiványi Gyula Magyar Képzőművészek Lexikona az eddig kiadott első kötete az A–G kezdőbetűs művészek élet-rajzait adja. Ezzel szemben Éber László lexikonja az életrajzi közleményeken kívül tájékoztat még a képző- és iparművészet történetéről, technikai és

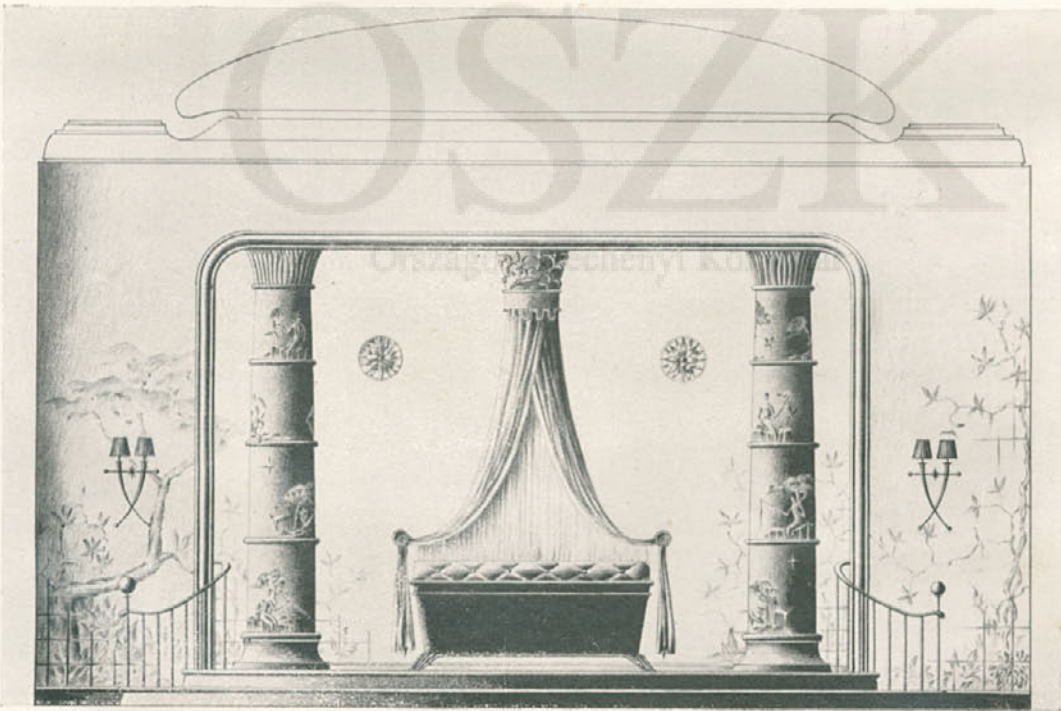
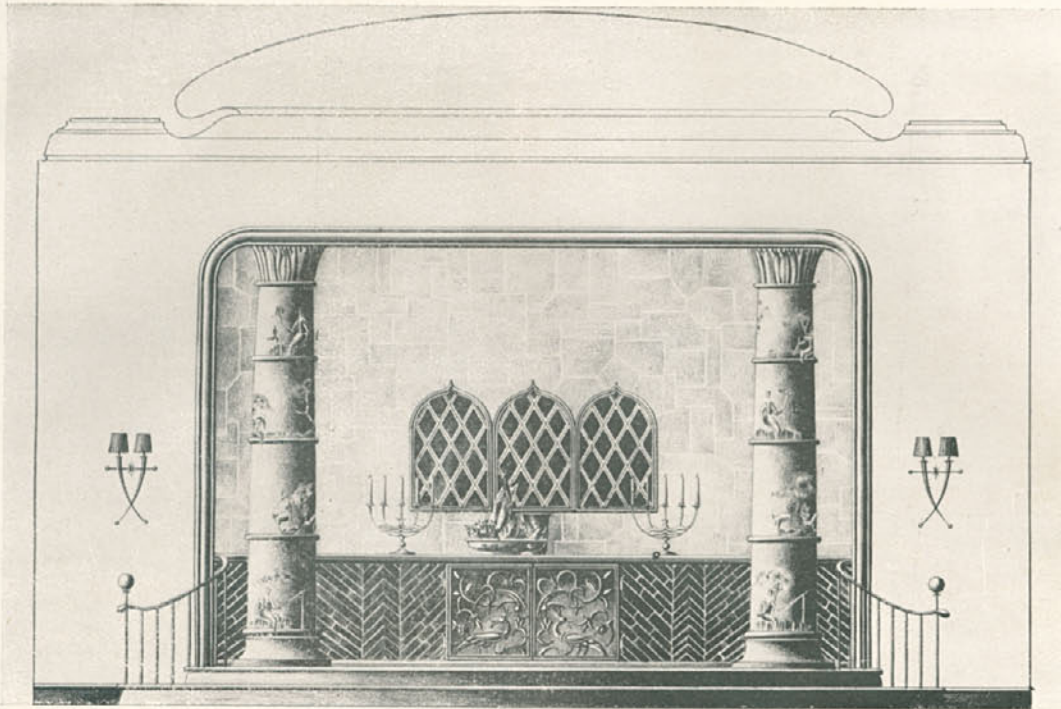
stíluskérdéseiről és pedig kellő alapossággal. Mint minden lexikon első kiadásánál, a jelen esetben is egyes hiányokat állapíthatunk meg. Ezek a közel-jövőben várható második kiadás közrebocsátása előtt könnyen pótolhatók. Amde így is teljes esimerés illeti meg a tudós szerkesztőt, aki művének jórészt maga írta meg, de méltán rászolgált az elismerésre Éber érdemes munkatársai is, kik nemes ügybuz-galommal közreműködtek a mű óriási anyagának megírásában. Dicsérrünk kell a kiadót, Győző Andort, kinek áldozatkészségének köszönhető, hogy a mű oly gazdagon illusztrálva jelenhetett meg, végül pedig — the last but not least — meg kell emlékeznünk a Globusz-nyomdáról, mely kifogástalanul nyomta a sok kényesfinomságú illusztrációt.

KOZMA LAJOS Szigetkönyve, Kner Imre elő-szavával. Kner Izidor kiadása. Választékos ízlésű könyvecskével gazdagította a derék gyomai kiadó és nyomdász-mester kiadványainak sorozatát. Buzgó munkatársának, Kozma Lajosnak 50 szigetjét gyűjtötte össze és fiával, Imrével előszót íratott, mely felöleli a sziget évszázados történetét s talpra-esseten jellemzi Kozma művészi egyéniségét. Akinek megvan az érzéke a nyomdászgrafika iránt és különbséget tud tenni a művészi ihlettel telített rajzok és a kontárok banális fércmunkái között, aki a régi fametszet naiv, de művészi primitívítésát többre becsüli a tetszetős, de élettelen kaligrafikus rajzmódnál: az igazi gyönyörű-séggel nézi majd Kozma Lajos szigetkönyvét. A külföld szá-mára német kiadás készül. Érde-mes volna angolnyelvű előszót is nyomtatni, hogy Angliában és Amerikában is megismerjék. Annyi bizonyos, becsülést arat ez a könyvecske a magyar név-nek, a magyar művészi ízlésnek és tudásnak mindenütt, ahová el-jut. Amde elsősorban azt szeret-nők, ha nem hiányozna egy magyar könyvtárból sem.

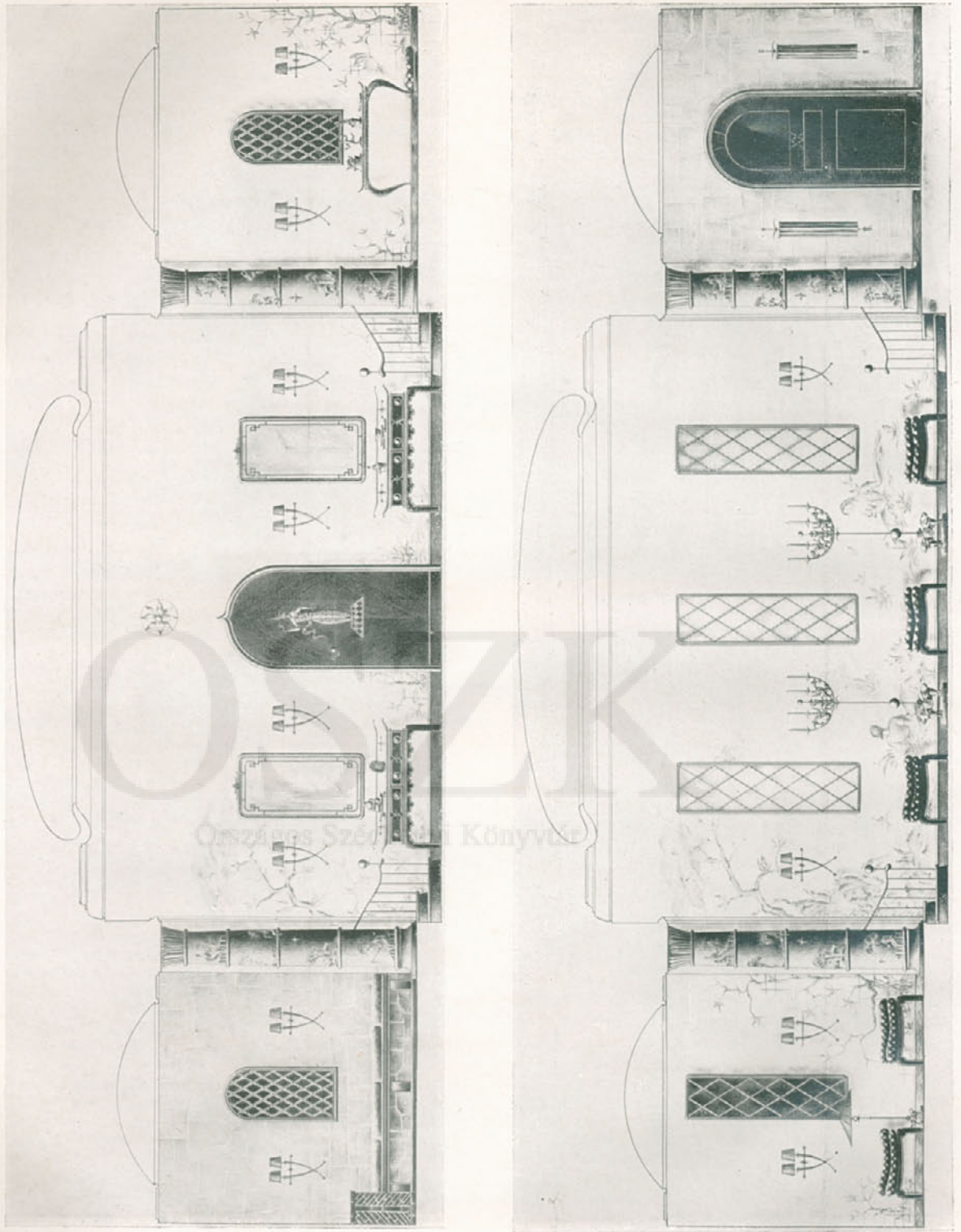

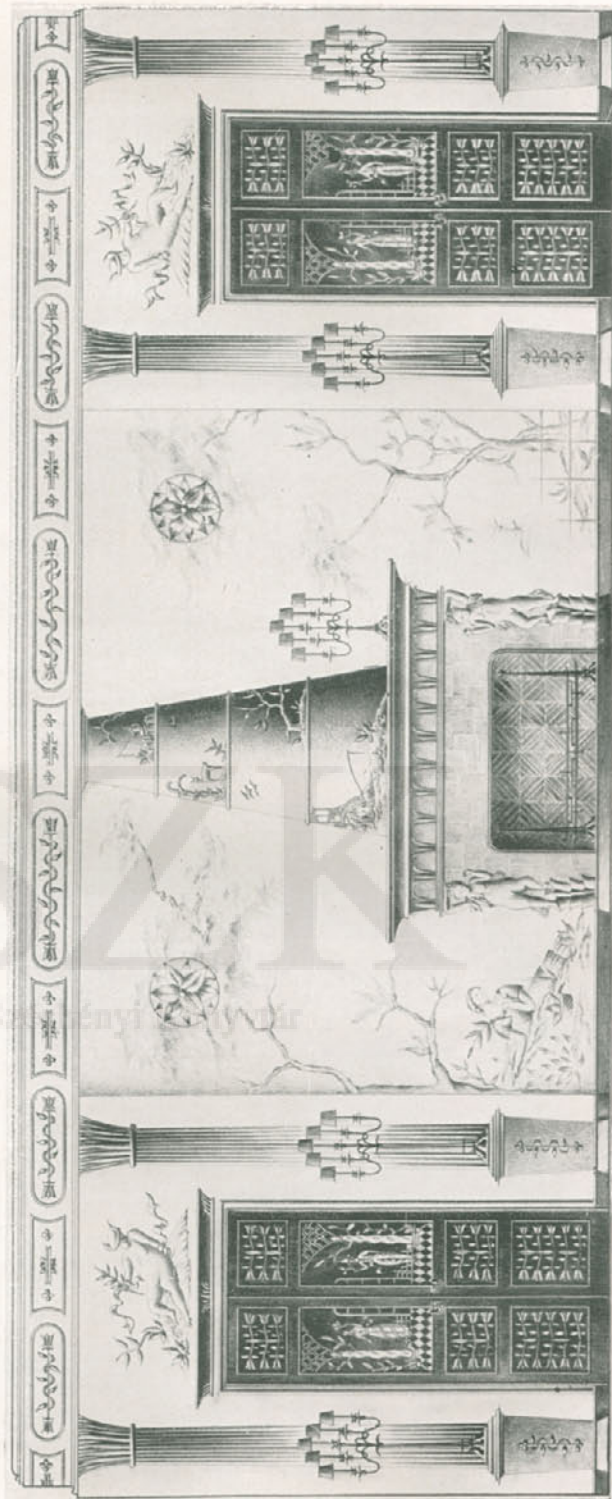
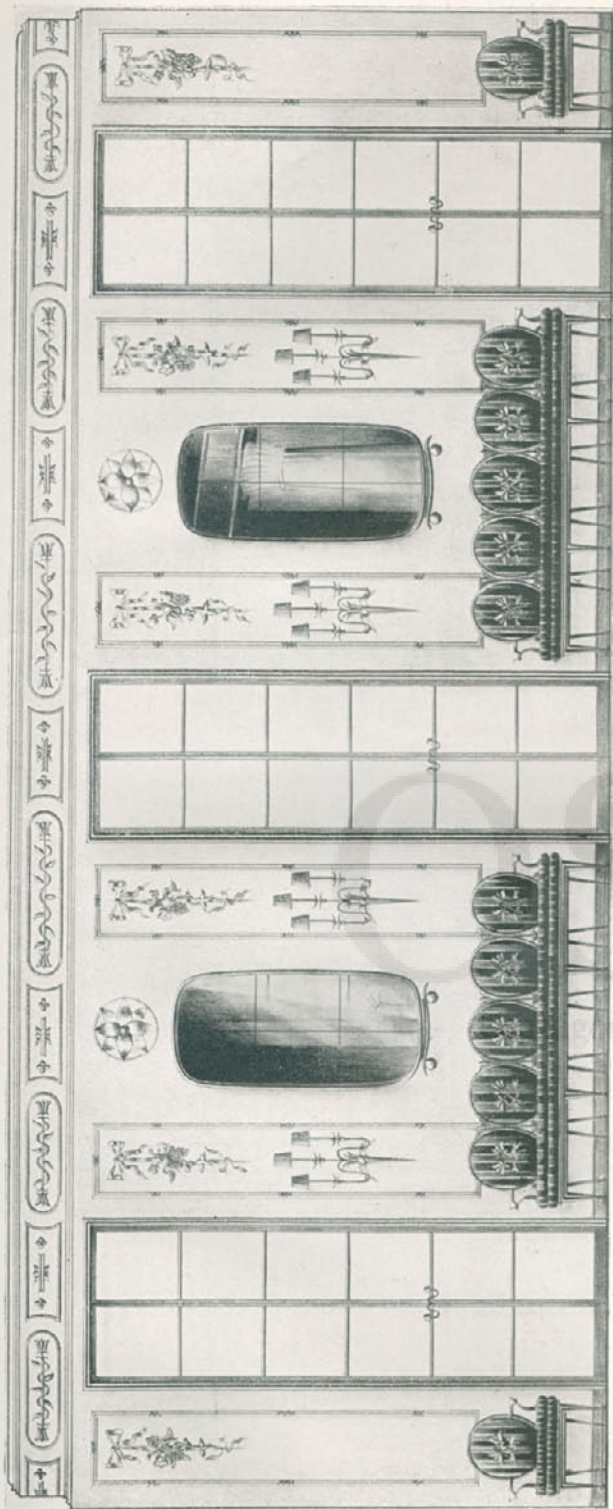
Haranghy Jenő: Ex libris.

RÁKÓCZI KERTJE. A Magyar Bibliofil Szemle, Sikabonyi Antal folyóirata hosszabb tanul-mányt közöl Zolnai Gyula tollá-ból, amelyben II. Rákóczi Ferenc-nek, a nagy fejedelemnek rostosói kedvteléseit ismertetvén, egykori feljegyzések alapján beszámol Rákóczi kertjéről is. Rákóczinak, mint sok más akkori fejedelemnek uralkodó-ideálja száműzetése éveiben XIV. Lajos volt, a hatalmas Nap-ki-árály, akinek versaillesi kastélyát és tündérparkját persze csak igen szerény eszközökkel volt módjában utánozni. Szökőkutak, klasszicizáló szobrok és csodálatos panorámák helyett egy tágas kert, néhány átalakított ház és egy kiemelkedő pontra helyezett filagória jelezte a száműzött fejedelem szándékait. Ebből a filagóriából, melyet ő Belvederének nevezett el, messze ki lehetett látni a Márvány-tengerre és a szemközti Olympuszra. Halála után is ide helyezték el tetemeit ideiglenes nyugovásra... Rákóczi különben nemcsak gyakorlatban, de elméletben is hódolt a kertépítés művészetének. Dézalliers könyve s geo-metrikus rajzai szolgáltak neki is kedves olvas-mányaiul ahhoz, hogy az akkori idők kedvelt

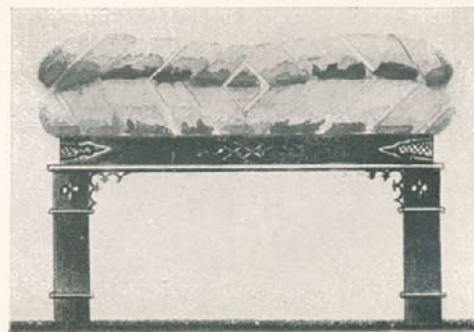
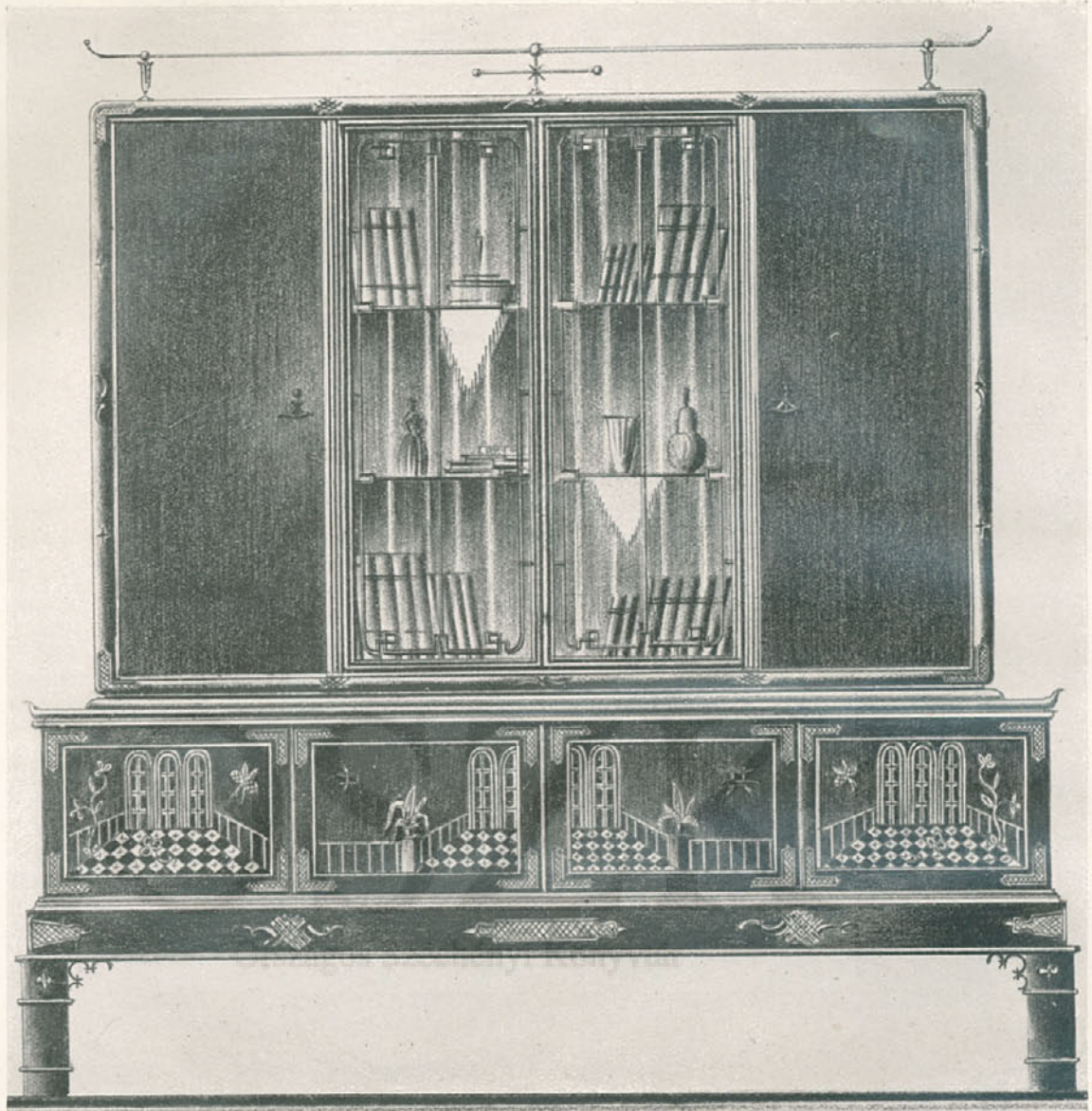

László Pál (Bécs): G. S. filmszínésznő (Holywood) részére tervezett hálószoba előcsarnokának és mennyezetes ágyának rajza. ♦ Projekt eines für die Filmschauspielerin G. S. (Holywood) bestimmten Schlafgemaches. ♦ Projet d'une chambre à coucher pour Mme G. S. (Holywood).

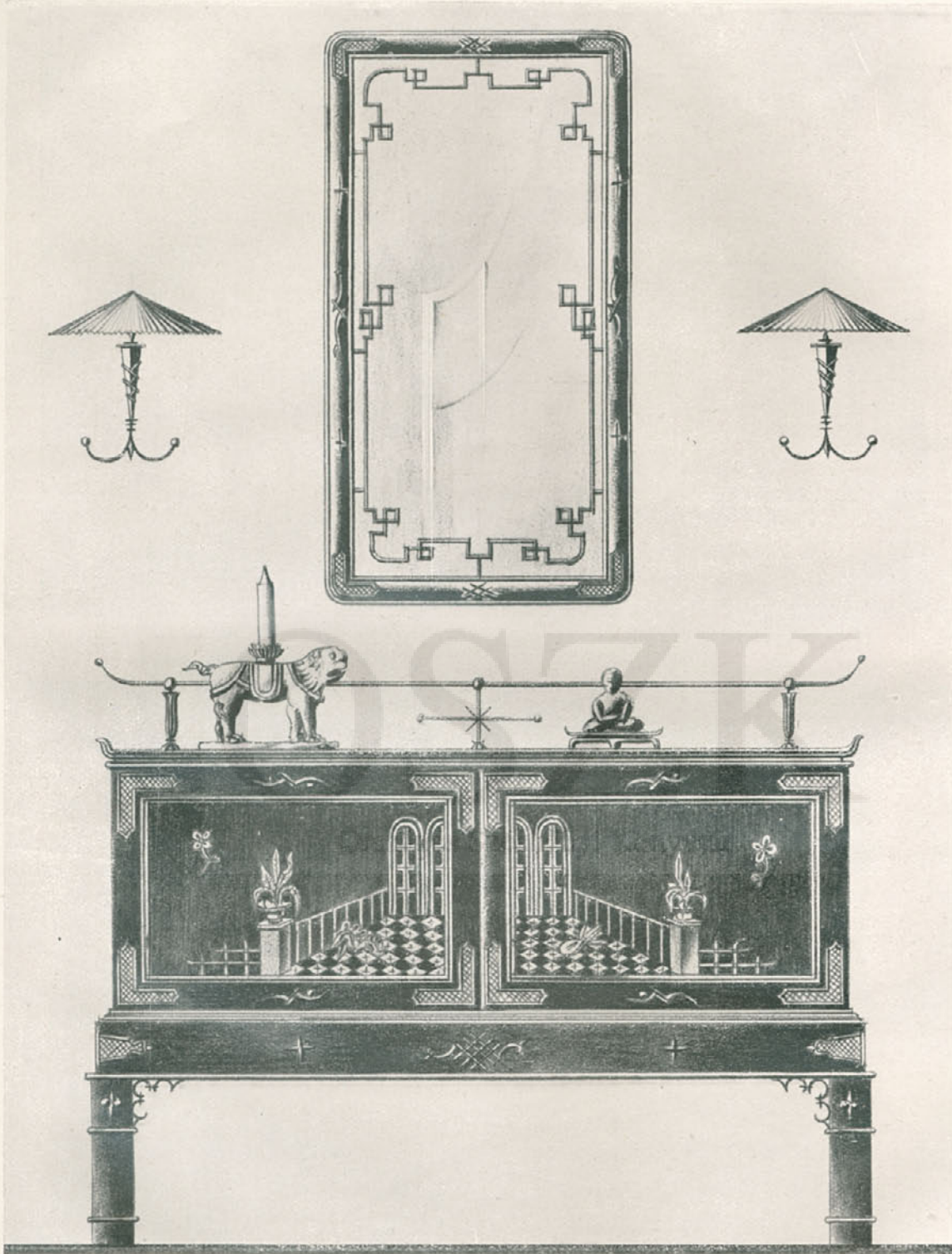

László Pál (Bécs): G. S. filmszínésznő (Holywood) részére tervezett szalon. ♦ Entwurf eines für die Filmschauspielerin G. S. (Holywood) bestimmten Salons. ♦ Projet d'un salon pour Mme G. S. (Holywood).

32 Intarziával díszített üvegezett szekrény és párnás ülőke • *László Pál (Bécs):* Glasschrank mit Intarsiadekoration. Gepolsteres Hocker, ♦ Armoire et tabouret.

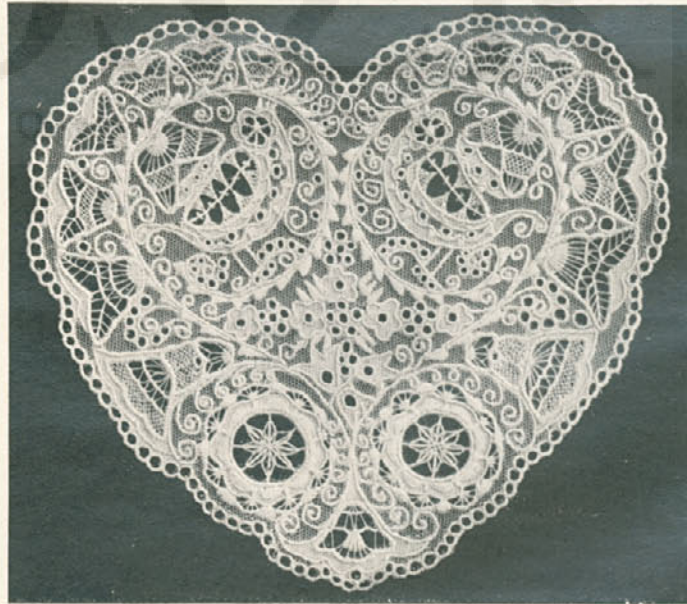

László Pál (Bécs):
Szalonszekrény intarziadísztéssel és falitükör. ♦ Salonschrank mit Intarsiadekoration und Wandspiegel. ♦ Armoire et glace.

*Leszkocszky György: Angyali üdvözlés. A Cenniniek kiállításából, ♦ Ave Maria.
Csáky József (Páris): Márványdomborművek. ♦ Marmorplastik. ♦ Plastique en marbre.*

geometriai kertjeinek milyeneknek kell lenniök. Angliában ugyan s a velük sűrűn érintkező fejlődelmek udvaraiban már a romantikus tájkert — a későbbi angolpark — is kezdett ekkor kialakulni, de általában még inkább a franciás nyírott fák, a mesterséges lugasok, labirintusok, kanálisok és vizesések járták. A század racionalizmusa s a természetten diadalmaskodó emberi ész principiumai mutatkoznak meg e „mesterkelt paradicsomok”-ban. A kert mintegy jelképe az ember gondolatvilágának, mely távollattja magától a civilizálatlan természetet. De mint korának minden jóízű emberét, Rákóczi is sokat foglalkoztatta a kertprobléma, melynek könyveit úgy forgatták az akkori urak, mint ma az asszonyok a divatlapot.

RABINOVSKY MÁRIUS: Az új festészet története. 1770—1925. (A nyugateurópai festészet kialakulása.) Amicus kiadása, 1926. — A szerző a legutóbbi másfél évszázad festészetének történetét akarja megérteni. Nem elégszik meg a különböző irányok, áramlatok, az egyes mesterek és műveik felsorolásával, ismeretével, hanem mélyebbre nyúl és ennek az egész korszaknak jellemét igyekszik megállapítani. Felfogása szerint az utóbbi másfél évszázadot az egység, a szerves fejlődés hiánya jellemzi, ellenében az azt megelőző korról, amelyben a korai reneszánszot a reneszánsz, ezt a barokk, majd a rokokóművészet követte nyomon. Ezért is választotta időhatárnak az 1770. évszámot, amely jából a rokokó végét jelzi. „A rokokóval azonban megszakad a fejlődés. Előbb kisebb, majd mind erősebb mértékben válik kritikussá a művészet. Nem egyetlen tendencia uralkodik, mint eddig, hanem az ellentétes vagy egymást keresztező tendenciák egész halmazára. A legkülönbözőbb jelenségek mutatkoznak egyidőben, egymás mellett, egy helyen. Stíltörésvésk következtes alakulásának nyoma sincs stb.” Merőben téves a kiindulás, amely a rokokó végéhez fűződik. Az európai életben és művészetben nem akkor, hanem az empire után következ be egy hatalmas caesura. Ekkor kezdődik, a francia forradalom eredményeképpen a tiers état, a polgári rend vezető szerepe, párhuzamosan a kapitalizmus kifejlődésével. A XIX. század művészete e polgárság égisze alatt álló művészet. A század első felében a történelmi világnézet uralkodik és ennek kifejezése az ú. n.: romantikus festészet, a század második felében a természettudományi világnézet, amely a festészet terén az impresszionizmusban találja meg sokatmondó kifejezését. A dolgok mélyébe tekintő szem felismeri azokat a szellemtörténelmi vonatkozásokat, amelyek a látszólag zűrzavaros jelenségek alapjául szolgálnak és felmenti a pellengérré állított évszázadot a fejletlen kapkodás vádjá alól.

É. L.

AZ EGYETEMI NYOMDA KÖNYVEI. Talán két éve, hogy új vezetés alá került az Egyetemi Nyomda. Az a nyomda, amely legrégibb könyvnyomtatóműhelyeinkkel vetélkedik korban, könyvtermékeinek szépségében és hagyományai tisztaságában. Ezek a régi könyvnyomtatóműhelyek azonban

sorra megszűntek az évszázadok folyamán és csak hírmondóik maradtak meg könyvpolcainkon. De él és újra virágzik a hajdani nagyszombati, majd később budai Egyetemi Nyomda. Hogy él, azt az Universitas-sal való szoros kapcsolatának és állami kiváltságainak köszönheti. Hogy újra virágzásnak indul, azt egy szakavatott vezetőnek köszönheti: **Czakó Elemér dr.-nak.** Azt pedig, hogy ő kicsoda, e lap olvasóinak alig kell megmondani. Attól a perctől fogva, hogy fiatal könyvtáros korában belépett a Tudományegyetem Bibliothékájának szolgálatába, egészen addig, míg most, megválva a kultuszminisztérium műzeális ügyeitől, újra a könyv szépségének szolgálatába szegődik, pályája egy gyakorlati esztétikai tevékenység ezernyi útját szántotta-vellette és majdnem mindig legszívesebben a nyomtatógép közelében végezte ezt. Egy tradicionális könyvszeretet gyakorlati alkalmazásának kérdése lett az, hogy odakerült előbb a Tudományos Társulatok Sajtóvállalatához, majd utóbb az ezzel fuzionált Egyetemi Nyomdához, ahol végre teljes egészében szolgálhatja eszményeit: a nyomtatás hagyományos formái mellett a jelennek ízlésbeli megteremkenyítését. Ezt a tevékenységét nemrég egy szép színes olvasókönyvvel kezdte meg, amelynek címe *Betűország*, de ennél sokkal, sokkal több: szegény, szerény, szürkeségben élő magyar gyerekek álmainak, vágyainak kiteljesedése: egy könyv, mely csupa szín, rajzolt, festett ákom-bákom. Egy ábc-és könyv, melyben magyar lélek

Haranghy Jenő: Ex libris.

és nyugati kultúra van, egy olyan könyv, amelyhez a mi tankönyvkiadóink sívár üzleti szelme csak irigységgel tudott közeledni. Akik ezt az olcsó, még tanyai iskolásgyermeknek is hozzáférhető kis könyvet a maga szépségével élvezték, tudták, hogy e kezdést hamarosan követni fogja egyéb olcsó és szép kiadványok sorozata. Ezek közül most újabban kettő került a könyvbarátok asztalára. Egyik a karácsonyi ajándéknak szánt *Diarium* az 1926. esztendőre. Afféle népies ízű naptár, kalendárium a műveltebb emberek használatára. Félig kedves, archaikus ajándék, félig pedig ügyes terjesztője az Egyetemi Nyomda könyvkereskedelmi s kiadói céljainak. Ebben is megnyilvánul Czakó Elemér dr. sajátos ízlése, mely épp annyi szeretettel tud örülni a régi fametsző: Bikfalvi Falka Sámuel fejleceinek (ezek díszítik a hónapok fejeit), mint amennyi ügyességgel tudja a tudományos irodalom termékeit ajánlani. Ez a füzet a mostanában új erőre kapott irodalmi formájú könyvterjesztés, literáris értékű árjegyzékek sorába tartozik s mint ilyen nemcsak kulturális, de ízléses cselekedet. Amde ennél is becsesebb a másik könyv, mely az Universitas könyvsorozatának első, önálló kötete: a *Georgikon*. Móra Ferenc írta, a népies magyar írásnak, a zamatos, ősi törölmetszett nyelvnek talán utolsó művésze. A *Georgikon* afféle falusi életbölcseesség, derűs szemlélődés, ezerféle kis és nagy dolog, méhek, darazsak, emberálatok élete felett, egy könnyel futtatott és mégis derűs melegéggel fűtött emberszív megnyilatkozása. Keresve sem lehetett volna jobb könyvet találni ama gyakorlati bibliofília megnyitója számára, melyet Czakó dr.

az Universitas könyvbarátainak körével akar megteremteni. Évenként kiadandó négy-öt egyforma vágású, olcsó és szép könyvről van itt szó: végre cselekedet ez ama művelt és leszegényedett magyar középosztály számára, melyet eddig csak szavakkal, vezércikkkel és kiállításokkal támogattak könyvszeretletében. Aki ezt a négy pengőért kapható, szép félvászonba kötött, finom papírosan, nagy gondnal nyomtatott könyvet felüti, valóban hajlandó arra, hogy egy üres szórakozástól vonja el garasait a könyv kedvéért. Horváth Jenő könnyed, egyszerű, de a legjobb régi könyvillusztrátorainkra, Mészölyre és Jankóra emlékeztető magyaros vonalnyelvvel járt a könyvnyomtató kezére. Ama szerencsés könyvek közül való ez, melyekről el lehet mondani, hogy író, rajzoló és nyomtató megértették egymást és az ő összehangoltságuk eredményét kapja itt az olvasó igazi érték gyanánt. Bizonyos, hogy Takács Sándor, Wildner Ödön és Divald Kornél könyvei, melyek ez év folyamán fognak ugyane sorozatban megjelenni, épp ekkora örömet okoznak majd azoknak, akik e négy kötetet 16 pengő előfizetési árban magukhoz váltják.

GEBHART, DR. HANS, GEMMEN UND KAMEEN.
Mit 255 Abbildungen im Text. Berlin, Richard Carl Schmidt & Co., 1925. A glyptika utolsó virágási kora óta majdnem egy évszázad választ el. A kövészművészetnek ma már alig akad művelője. A modern produktumok előállítói kevés kivétellel mesteremberek, kik az általános érdeklődést nem képesek az iparművészet ezen ágára terelni. A glyptika irodalma is szegény, főképpen a közép- és újkort tárgyaló művekben. Az ókori glyptikával Furtwängler foglalkozik „Antike Gemmen” című munkájában, melyet jelen mű szerzője is alapforrásnak használt fel.

A vésett köveknek két fajtát különböztetjük meg: a mélyvésésű intagliót és a domború faragású cameot. Anyaguk rendszerint a féldrágaköveket használták: carneolt, chalcedont, amethystet, achátot, sardot, sardonixot, gránátot, obsidiánt, onyxot, hegyi kristályt, jaspist és lapis lazulit. Az anyag megmunkálásánál a kövésők kezdetben puszta kezükre voltak utalva, később egy fúróeszköz, majd az esztergapad segítségét vették igénybe. Idők folyamán az eszközök tökéletesedtek s már korán mindazokat az eszközöket használták, amelyeket a glyptikus ma is igénybe vesz. Az eszközök kezdetlegessége folytán roppant nagy türelemre és időre volt szüksége a kövésőnek, míg munkáját befejezte. Néha 20 év is beletelt, míg egy gemmával elkészült.

A glyptika történetére áttérve, annak tárgyalását a babilonokkal kezdi. Az emlékek a Krisztus-előtti 5. századig mennek vissza s főképpen pecsétek maradtak ránk, melyeken vallásos tárgyú jelenetek vannak feltüntetve. A babiloni művészet hanyatlásával a hehíták vették át azok szerepét. Művészetükben babiloni és egyiptomi motívumok vegyesen szerepelnek. Újszerű náluk, hogy a vallásos pathos mellett az ornamentikának jut nagyobb szerep.

Az assyr glyptikai emlékek a Kr. e. évezredig nyúlnak vissza. A cylinderformájú pecsét mellett fellép a kúpalakú is, melynek síma alsólapjára a babiloni és hehita jelenetekhez hasonló motívumok vannak bevésve.

Perzsiában a Hyros-előtti időből — kb. Kr. e. 550 — származó glyptikai emlékek tisztán perzsa jellegű tüntetnek fel, azután már egyiptomi és görög hatásra vallókat is találunk. Az istenség helyét az ábrázolásokban a király foglalja el, ő minden jelenet központja.

Egyiptomban a cylinderalakú pecsét alig játszik szerepet. A 4. dinasztia óta az átfúrt négyyszögletű vagy gömbölyű kő az uralkodó forma. A gömbölyded forma hátlapja rendszeren az egyiptomiak szent bogarát, a scarabaeust tünteti fel, sokszor igen művészi kivitelben. A pecsétképek főképpen a szimbólumra és az ornamentikára szorítkoznak. A scarabaeus alsó felületét gyakran símára csiszolták s abba hieroglypheket vagy más alakokat véstek.

A mykenei glyptikára a kelettel való érintkezés hatott termékenyítőleg. Elsősorban átvették a keletől a technikát. A legrégebb, Kr. e. 2000 évi emlékeken primitív ábrázolások, emberi és állati alakok jelennek meg puszta kézzel a puha anyagokba vésvé. A kövek alakja háromlapú s mind a három vésséssel van ellátva. A Kr. e. 1600—1400. évekből, a virágzás korából sok emlék maradt korunkra. A köveket átfúrják és gyöngyök mintájára, zsinórra fűzve, nyakukon viselik. Sem a cylinder-, sem a scarabaeusforma nem lép fel többé, a legszokottabb a lencse vagy kúpalakú kő. A vallásos jelenetek ábrázolása mindinkább háttérbe szorult, az istenséget tisztán emberi ábrázolásban jelenik meg. Az emberi alakokon kívül állatok és képzeleti fantasztikus alakok szerepelnek különféle jelenetekben.

A geometrikus stílus fejlesztői a Kr. e. 1200—700. évek közt a syriai és kisázsiai görög gyarmatosok. A kövek formája kezdetben a cylinder, később ezt a pecsétalak váltja fel, mellette a kúpalakú is fellép. A kő a lapos oldalon van feltüntetve, a gömbölyített rész át van fűrva. Ebből a formából fejlődik Szíriában a később oly jelentős scarabaeoid. Az ábrázolások korlátozottak és egyformák. A mindennapi életből vett jelenetek játszik a főszerepet.

A görög kövészművészet alapelemei egyiptomi és ázsiai befolyásra vallanak. A kövek alakja a scarabaeus, mely a VI. században uralkodó szerepre jut, mellette még a scarabaeoid lép fel. Mindkettő át van fűrva s pecsétnyomókul használták. Az ábrázolások tárgyait a mitológiából, a mondából merítették. Az istenek, hősök, daemonok mellett az emberi és állati alakokat kedvelik különösen. Nagy gondot fordítottak az emberi test természetű visszaadására. A görög glyptika fénykorából, mely az V. századdal kezdődik, számos vésett kő maradt ránk, mely a technika magas színvonaláról s a kivitel művészi voltáról tanuskodik. A scarabaeus helyét lassan a szerecsenfej, kosfej, víziló vagy maszkok foglalják el. Az ábrázolások mellett néha felírásokkal is találkozunk, melyek a gemma vagy pecsét tulajdonosának vagy a művésznek nevével ismertetnek meg. A művészek közül Syries, Epimenes, samosi Theodorus, Mnesarchos nevével találkozunk.

A IV. század végétől az I. századig terjedő hellenisztikus korszak lényegbevágó fejlődést nem tüntet fel. A glyptika terén a keleti jón gyarmatok befolyása válik uralkodóvá. Ennek hatása alatt gyakran találkozunk a meztelen női test ábrázolásában a részletelig menő precizitással. Ezen kor művészei közül Pyrgoteles és Lykomedes válik ki. Az ábrázolások között az alexandriai istenek mellett nagy szerepet játszik az arckép. A főképpen Alexandriában és Antiochiában fellépő cameok leginkább csak díszül szolgáltak s sardonixból készültek. A legkiválóbb darabok a Farnese-csésze Nápolyban és a bécsi és pétervári Ptolemaeus-cameo.

A császárságig terjedő római vésett köveknek két csoportját különböztetjük meg: az etruszk befolyást és a hellén befolyást feltüntetető csoportot. Az első csoport ábrázolásait kevés kivétellel merevség,

önállólanság, szárazság jellemzi. A felírások mind a tulajdonos nevét jelzik. Az uralkodó forma a lapos vagy domború gyűrűkő, anyaga a sardonyx. Az ábrázolás rendszeren a hősökre szorítkozik. A hellenizáló csoport ezzel szemben egész más sajátosságokat tüntet fel. A szigorú, kemény etruszkizáló modor helyett itt teljes lágyúságra és plasztikus kerekdedségre törekszenek. Különösen jellegzetesek a fejek, melyeken legtöbbször bizonyos gyermekies naivságot látunk. Anyagul a sardot használják. A feliratok a művész nevét vagy nevének kezdőbetűit jelzik. A hősök mondáiból vett ábrázolások háttérbe szorulnak s ezek helyét a Bachus és Aphrodite kultuszára vonatkozó jelenetek foglalják el.

A köztársaság utolsó éveiben és a császárság alatt a vésett kövek viselésében nagy fényűzést fejtettek ki. Mindenkinek volt jelképe, melyet kőbe vésvé a gyűrűjén hordott. A rómaiak maguk nem foglalkoztak a glyptikával, hanem etruszk és görög művészek készítették a vésett köveket. Anyagul főképpen a carneolt, sardot és chalcedont használták, finomabb munkára a beryllt, topázt, peridot, smaragdot és saphirt. Az ábrázolásban hellenizáló motívumokkal találkozunk, melyek főképpen Bacchus és Aphrodite kultuszára vonatkoznak. Az ábrázolások nagyrészt valószínűleg görög festmények szolgálták mintaképpül, melyek azonban már elvesztek. A ránkmaradt római vésett köveknek legnagyobb részén arcképek láthatók. A legnevezetesebbek az ezen korban készült gemmák közt a gemma Augustea és a legnagyobb a párisi gyűjteményben őrzött „gemma Tiberiana”, mely 31 cm magas és 26 cm széles. A II. századtól a római glyptika hanyatlásnak indult s csakhamar a mesteremberek készítményeinek nivójára süllyedt.

A sassanida gemmák többnyire pecsétnyomókul szolgálták s gyűrűkőn viselték azokat. Rendszeren chalcedonból, achátból, gránátból és sardonyxból készítették s az ábrázolások részint római, részint keleti jellegűek. Az emberen kívül állati és fantasztikus alakok szerepelnek leginkább. A VII. században a sassanida glyptikának az arabok vetettek véget. A gemmák, melyeket gyűrűkőn hordtak, művészi szempontból meglehetősen jelentéktelenek s főképp felírásokkal vannak ellátva, melyek ornamensekkel, virágokkal vannak díszítve. A perzsa, assyr, armeniai és török glyptika ebben a korban az arab gemmákhoz hasonló jellegű mutat.

Byzanci gemmák nem nagy számmal maradtak korunkra. Eleinte szép fejlődéssel kecsegtetett, de később, mikor a Megváltó, Szűz Mária és a szentek ábrázolása megfelelő forma megalkotása után sablonossá vált, hanyatlásnak indult.

A középkorból ránkmaradt vésett kövek száma igen kevés s nem nagy művészi értékkel bírnak. A legkorábbi produktumok a III. és IV. században római stílusban készültek s keresztény motívumokkal vannak ellátva. A leggyakrabban előforduló ábrázolások a jó pásztor, a hal, a galamb, Krisztus monogramma s a bibliai jelenetek, néha csak felírásokat vagy geometriai alakokat találunk a vésett köveken. A karolingok korában a többi művészettel a glyptika

is fejlődést mutat. A középkorban készült legkiválóbb darab a 113 mm átmérőjű s az istenfélő Zsuzsanna történetéből vett nyolc jelenetet ábrázoló intaglio, melyet most a British Museumban őriznek. A vésett köveknek ebben a korban nagy becsük volt. Az intaglio pecsétnyomókul szolgáltak, így Nagy Károly egyik pecsétnyomója Marcus Aureliust ábrázolja ezen felirattal: *Christe, Protege Karolum, Regene Francorum*. A fejedelmek szép keretekbe foglalt gemmákat vagy gemmákkal díszített tárgyakat nagy bőkezűséggel ajándékoznak templomoknak. Jellemző erre a korra, hogy a pogány vonatkozású alakokat keresztény szenteknek tüntetik fel, így Caracallából szent Péter lett, a lovast feltüntető alakból szent György, Juppiterből szent János.

A reneszánsz a glyptika terén is éreztette hatását. A XV. és XVI. század folyamán a glyptikusok gazdag pártfogókra találtak. Mára XIV. század elejétől akadnak főpapok, fejedelmek, kik a vésett köveket nagy buzgalommal gyűjtötték, így V. Márton pápa, Piero és Benedetto Dandallo, Andreolo Giustiniani, Francesco Gouzaga, Piero de Medici, II. Pál pápa s a XVI. század legnagyobb gyűjtője, X. Leó pápa. Ebben a pompakedvelő korban különös becsben állottak a cameák, melyeket ruhákon, láncokon, kalapokon, gyűrűkőn viseltek. Az ábrázolások tárgyát az antik glyptika remeikeiből, a mitológiából merítették s sokszor annyi alakot véstek a kőre, hogy a jelenet túlszűfölt. A kövéső-művészet centruma Florenc, Milano és Róma. Jelesebb olasz mesterek: Benedetto Peruzzi, Antonio Pisano, Leonardo da Milano, Domenico dei Cammei, Giovanni da Castel Bolognese, Valerio Belli, Alessandro Cesati, Benvenuto Cellini, Leone Leoni, Domenico és Giovanni Paolo.

A glyptika terén az olasz reneszánsz-mesterek voltak a vezetők. Az általuk vésett kövek nagy elterjedésnek örvendtek s készítőik neve idegen országokban is ismertté vált.

Franciaországban a műkedvelő Anjou René király alatt indult a glyptika virágzásnak. Nemcsak az ő udvarába gyűjtött művészek foglalkoztak kövéséssel, hanem Franciaország más részeiben is. A Franciaországban működő glyptikusok közül Matteo dal Nassaro, Olivier Codoré, Julien de Fontenay és Guillaume

Dupré a nevezetesebbek. A XVI. és XVII. században más országokban is működtek olasz kövéső-művészek, főképp műpártoló fejedelmek udvarában. II. Fülöp spanyol király udvarában találjuk a milánói Jacopo da Trezzo-t és Clemente Birago-t, II. Rudolf udvarában dolgozott Gasparo és Girolamo Misseroni és Alessandro Masnago, I. Zsigmond lengyel király glyptikusa Giovanni Giacomo Caraglio volt.

Az angol kövéső-művészek között Francis Walwin és Thomas Simon említendők. Németországban Lukas Kilian, Georg Höfler, Johann Traut, Georg Schweigger és Nikolaus Ränisch a figyelemreméltóbbak.

A XVIII. században ismét virágzásnak indult a glyptika, de ez csak a XIX. század elejéig tartott. A glyptikusok legtöbbje saját munkáit antiknak igyekezett feltüntetni s így csakhamar egész sereg hamis vésett kő került forgalomba. Alig akadt művész, aki nem hamisított volna, minek az lett

Haranghy Jenő: Ex libris.

a következőképpen, hogy a kereslet apadt s a glyptika ismét hanyatlásnak indult. Ezen kor kiválóbb művészei közül Flavio Sirlenti, Giovanni Costanzi, Girolamo Rossi, Antonio, Giovanni és Luigi Pichler kell kiemelnünk. A németek közül J. L. Natter, J. Ch. Dorsch, G. Kraft, Ph. Christ, a franciák közül Louis Siriés és Jacques Guay, az angolok közül Edw. Burch, Nathaniel Marchant, William Brown, a belgák közül Jac. Mayer Simon és Jean Henri Simon tűntek ki.

A glyptika terén feltűnően sok a hamisítvány, melynek felismerése gyakorlott szemet s behatóbb tanulmányt követel. A technikai kritériumok nem nyújtanak elég támpontot, hogy a hamisítványt felismerhessük. Erre példa Natter esete, ki mint glyptikus gazdag technikai tapasztalattal rendelkezett s Traité-jében mégis sok követ antiknak deklarál, holott ma már tudjuk, hogy azok későbbi kópiák. Az egyes korszakok sajátosságainak, a formának, az anyagnak, az ábrázolásnak és technikának ismerete igazítleg-többnyire a helyes útra.

Szerző 255 ábrával illusztrálja a szöveget. Az ábrák részben öntvények, részben fotografiák után készültek, legtöbbször eredeti nagyságban s a glyptika legjellegzetesebb darabjait mutatják be. Szerző művét, melyet a gyűjtők és a glyptika iránt érdeklődők örömmel fognak fogadni, 39 oldalra kiterjedő művész-és jegymutatóval és az irodalmi művek felsorolásával fejezi be.

Sz. L.

PAZAUREK, DR. GUSTAV E.: KUNSTGLÄSER DER GEGENWART. Leipzig, Klinkhart u. Biermann, 1925. Pazaurek az iparművészeti irodalmat nem egy jelentős művel gyarapította. Rövid időközben jelennek meg alapos szakismeretről tanuskodó elsőrangú s az iparművészet több ágát tárgyaló művei. Jelen munkája a modern üvegedényekkel foglalkozik a *Monographien des Kunstgewerbes* sorozatában, ahol 1923-ban a *Gläser der Empire- und Biedermeierzeit* című műve is megjelent. A művészi üvegyártás, úgy a fúvás és forrasztás, mint a köszörülés által előállított díszítés tekintetében a fejlődés igen magas fokát érte el s időnként hol a fúvás, hol a köszörülés technikájával készült üvegek kerülnek ki győztesként a versenyben. A fúvott üvegedények készítésének Velence volt a központja, itt érte el a művészi üvegyártás virágzásának párhuzamát. A köszörülés technikájával előállított üvegedények divatja azonban nagy mértékben megbénítja a velencei üvegyárak működését s szertelenségeivel káros befolyást gyakorol az európai üvegyártásra. A tapasztalat évszázadokon keresztül megmutatta, hogy az északi üveganyaggal nem lehet a velenceit utánozni s megfordítva, azért minden üvegnek meg kell tartania azt a stílusát, mely összetételeinek s alakíthatóságának megfelel. Abból a stílusértélemből, melyben az európai üvegyártás a XVIII. század végétől a XIX. század közepéig sínylődött, először az angolok iparkodtak szabadulni s új irányt adni az üvegyártásnak az által, hogy visszatértek a reneszánsz kerekded üvegedények formáihoz s azokat kevesebb díszlettel látták el. Az angolok példáját mások is követték. Velencében 1860-ban új korszaka kezdődött az üvegyártásnak, Csehországban Lobmeyr tereli helyesebb irányba a köszörült üvegedények gyártását. De új utat, új irányt egyik sem volt képes kijelölni. Új törekvésekkel, a modern művészet azon elvének érvényrejutásával, hogy a közhasználati üvegedényeknek is esztétikailag szépeknek kell lenniök, csak egyes mestereknél találunk.

Az új irányt keresők közül többen túlzásba estek, mint azt Koepping üvegedényei mutatják. A színhatás tekintetében eddig bámulatos eredményt ért el az amerikai Louis C. Tiffany. Első üvegeit 1873-ban készítette, de csak 20 év múlva mutatta be azokat. Alkotásainak legjellegzetesebb vonása azoknak színhatása, mely az irizáló üveg, a szivárvány, a kagyló színpompáját egyesíti magában. Tiffany-nak sikerült a velencei üveg készítésénél fúvás közben véletlenül előidézett színváltozásokat természetes módon előállítani az által, hogy az olvadt üveganyagból fújt üvegbuborékok falára különböző színű és nemű üvegdarabokat tapasztott s azután az anyagot megolvasztva, a megfelelő formára fújta azt. Az üvegedények falát nemcsak levelekkel, virágokkal, hanem figurális alakokkal is díszítette. Legkedveltebb motívuma volt a pávatoll. Üvegedényeinek formáiban nem egyszer találkoztunk Perzsia régi emlékeinek az utánzásával, ahol a XVII. században velencei és arab hatás alatt virágzott az üvegyártás. Az 1898. évi budapesti nemzetközi iparművészeti kiállításon üvegedényeinek színpompája általános figyelmet és érdeklődést keltett, de azoknak formája ellen sok kifogás merült fel. Az 1900. évi párisi kiállításon azonban üvegedényei már formai tekintetben is kifogástalanok voltak. Tiffany működéséhez hasonló a francia Emile Gallé-é, ki Nancyban többretegű üvegeket gyártott s azokat japán hatásra valló díszítéssel látta el. Az edények formájára eleinte kevés gondot fordított, a fűvölt díszítésre fektette. Ez úgy készült, hogy a többretegű üvegedényekből az egyes rétegeket vésővel lehámozták s csak a kívánt motívumot ábrázoló alakot hagyták meg. Az edények szintartása a rétegek száma szerint változott. A stilizált virág és leveleken kívül állatokat, néha egész tájképeket használt díszítőmotívum gyanánt. Tiffany-nak és Gallé-nak számos követője akadt. Tiffanyt követte az osztrák Spaun Klostermühlben. Gallé követői közül elsősorban említendők a Nancyban tevékenykedő Daum testvérek, akik a köznapi használatra szánt üvegedényeket is kezdik a Gallé által kedvelt intarziával ellátni és a lothringeni Desire Christian és Fils. Újabban Ausztria lett a művészi üvegek készítésének központja. Akinek alkalmá volt a kiállításokon tanulmányozni az üvegedényeket, meggyőződést szerezhetett az osztrák művészi üvegyártás magasfokú fejlődéséről. A szélsőségekbe menő Koloman Moser és Társainak hatása nem tartott sokáig s a bécsi művészek közt számosan akadtak, akik új formákról s azoknak kellő díszítéséről gondoskodtak. Itt a Wiener Werkstättenek mindig eredetiségéről tanuskodó munkái jönnek elsősorban tekintetbe. A jelenkori művészi üvegedények egyik jelesebb készítője Michael Powolny. A bécsi iparművészeti iskola és a Wiener Werkstätte-é az érdem, hogy az osztrák művészi üvegyártás oly magas színvonalra emelkedett. J. és L. Lobmeyren kívül még Leopold Forstner készíti Stockerban figyelemreméltó üvegedényeket. Pazaurek nagy elismeréssel szól a cseh üvegedényekről, dicsérelőleg nyilatkozik különösen Josef Drahonovszkynak s tanítványainak, Karl Tučeknek és Franz Prenosilnak működéséről. A prágai iparművészeti iskola és a fontosabb üvegekészítési helyeken felállított szakiskolák, melyek az üvegekészítés technikáját behatóban tanítják s az esztétikai szempontokat is tekintetbe veszik, nagyban járulnak hozzá az eddigi sikerek növeléséhez. A vidéki szakiskolák közül különös elismerés illeti a zwieselit, a haidait és a steinschönauit. A két utóbbiban különös súlyt

helyeznek az emailfestészetre s az itt elért eredményekkel a Scuola di disegno applicato all arte vetraria nel museo di Murano sem veheti fel a versenyt. A technikai eljárások nehézsége folytán csak kevés igazi művész foglalkozik üvegedények készítésével, de ezeknek alkotásai azután elsőrangúak. Ezek közül a Stuttgartban működő Wilhelm von Eiff említendő, kit Pazaurek a legkitűnőbbnek tart. Minden vázlatot ő maga készít, produktumai úgy hatnak, mintha öntve volnának, a művészi és technikai készséget bámulatos módon egyesíti magában s alkotja pompás üvegeket. Az iparművészet egyik legnehezebb technikájában páratlanul egyedülálló. Svédországban az Orrefors Bruks Aktiebolag-nak vannak nagy érdemei a modern művészi üvegedények készítése terén. Simon Gate és Edvard Hald tervei után készítik itt Gusztav Wilhelm Perterson Abels és Bror Elis Ryel és a német Wilhelm Herman Eifert, Artur Diessner, Emil Weidlich és Karl Müller a formájuk és díszítésük tekintetében kiváló, pompás üvegeket. Az 1922. évi müncheni parkiállításon különös elismerést arattak a lámpa előtt fúvott kisebb, finom üvegek, melyek különféle állatokat, sündisznót, csibét, kukorékoló kakast, kandúrt stb. ábrázoltak sokszor humorosan. Ezeknek készítője Marianne v. Allesch, kinek különösen azon kisplasztikai dolgai arattak nagy sikert, melyekben az emberi test merészebb mozdulatai jutnak érvényre, mint táncoló alakjai, vagy a két birkózót feltűntető csoportja. — Az üvegedények iránt érdeklődők Pazaurek gondosan megírt s 253 képpel s több színes táblával illusztrált művét örömmel fogják fogadni s nagy haszonnal tanulmányozni. Sz. L.

KLARIÉ

Haranghy Jenő: Ex libris.

A BAUHAUS-KÖNYVEK. A Magyar Iparművészetben már több alkalommal szó volt a weimari Bauhausról, mint a háború utáni művészet- és iparművészet-tanítás egyik legérdekesebb és legeredetibb intézetéről. A nemrégiben megrendezett Bauhaus-kiállítással kapcsolatban jelent meg a Bauhaus-könyv, mely céljaira, szervezetére, tannemétére vet világot. Azóta a Bauhaus Grópiussal és egész tanári karával együtt átvándorolt Dessaubá (a weimari sem szűnt meg s tavasszal Bartving vezetése alatt ismét megkezdte munkáját) s jellemző, hogy a hajléktalanná vált Grópiuséknak Dessauon kívül még öt német város ajánlotta föl vendégszeretétét és anyagi támogatását. A könyv igen sok érdekeset mond el a Bauhausról. Grópius szerint az iskola első feladata tökéletes mesterembereket nevelni. Az alkotási képesség, a művészi tehetség révén a jó mesteremberek közül majdnem organikus választódnak ki azok, akik a formaadásra vannak predesztinálva. Ezek közül valók a művészek is, kik csak abban különböznek a többi mesterembertől, hogy több az alkotó fantáziájuk, mint amazoknak. A Bauhaus célja a mesterségen át az alkotó fantázia fölkelése és nevelése. Grópiusék tehát harcot hirdettek az utóbbi évtizedek „iparművészeti dilettantizmus”-ával s a rajzasztalnál végzett haszontalan, irreális tervezéssel szemben éppen úgy, mint az iparművészeti iskolákon oly fölösleges akt- és egyéb természetrajzolással szemben. Egyes-nesen folyik ebből, hogy a Bauhaus a háborúval megszokott „Zweckkunst”-ot fejleszti tovább, elveti

az ornamenset és mindent, ami nem szolgálja organikus a tárgy rendeltetését, de — és erre szolgál náluk a növendéknek az úgynevezett „Formenlehre”-n való átnevelése, a Bauhaus nagy súlyt helyez az esztétikus formára, a szép arányokra, jó és szép anyagra, tökéletes megmunkálásra. Egy másik sarkalatos célja a Bauhausnak, valamennyi művészetnek az egyesítése a: „der Grosse Bau”-ban, melyben nincsen szigorú határ monumentális és díszítő művészet között, minden összeforr az épület nagy egységében. Minden Bauhaus-növendéknek ismernie kell az épületalkotás minden fázisát, egész folyamatát, hogy szervesen résztvehessen a közös munkában. A Bauhaus egy harmadik célja érintkezést teremteni gyár- ipar és művészet között, formában tökéletes mintákat szállítani a gyáriparnak: típusházakat teremteni, melyeknek kombinálható részeit gyárilag lehet előállítani, edényeket, bútorokat stb. alkotni, melyek gépmunkával sokszorosíthatók, típuszöngéket, szöveteket készíteni stb. Az így megalkotott formában tökéletes mintákat azután áruba bocsátják, eladják az előállítás jogát s ezáltal az izlésben annyira elfajult gyári termelést művészi színvonlra emelik. A Bauhaus legszebb elve a gyakorlati étellel való örök kontaktus. A Bauhaus nem iskola, melyben az ételtől elzárt fantázia rögeszméket terveznek, hanem műhely, amely valóságos munkákat vállal és old meg kiváló mesterek vezetése mellett: nemcsak jó nevelő, de anyagi szempontból is jövedelmező vállalkozás. A Bauhaus tökéletes mesterembereket nevelő, mintákat teremtő ipartelep. Mellette épült fel a Bauhaussiedlung: a műhelytelep körül csoportosuló házak tömege, melyben tanárok, növendékek lakást, ellátást, sportot, szórakozást találnak. Újabbban a

Bauhaus kibővítette eddigi programját és most már a technológia korszerű feladataival is foglalkozik: a közlekedőeszközök, a kereskedelmi nyomtatványok, az autó, rádió és fénykép technikai problémáinak kifejező kultúrájával. Csodálatos és imponáló bátorsággal dacol Grópius és az ő legfőbb munkatársa: Moholy-Nagy azzal a kemény ellenállással, melybe formaakarájuk, dísztelen puritánságuk a német dekoratív iparművészet körében mindenfelé találkozik. Úgyszólván hetenként jelenik meg egy propagandafüzetük, amelyben elveiket, eredményeiket szóval és fénykép-reprodukciókban bemutatják. Még az ellenkező nézetek képviselői sem vitathatják el, hogy ami e füzetekből feltárul: érdekes, újszerű és gondolat-keltő, ha még kísérleti állapotban van is. Most egy sorozatos könyvkiadványuknak (Bauhaus-Bücherei) két kis kötete jutott el hozzánk. Az egyiknek címe Neue Arbeiten der Bauhauswerkstätten. A dessauai iskola asztalos-, fémárú-, szövőműhelyi és fazekas-termekeinek kézműves-készítményeit mutatja be ez a füzet s megjegyzi, hogy ők ezekkel mintegy modelleket akarnak előállítani a nagyobb gépezetek számára a tömeges előállítás céljaira. A konstruktív egyszerűség, az anyag- és funkciógondolat mindenütt világosan előtérbe jut s a mi ítéletünk szerint a leg-szerencsésebbek a fémesztergályozó-, öntő- és a kerámiai osztály munkái, mert az alapvető gondolat: a „Form ohne Ornament” ezeken érvényesül leg-kifejezőbben. Ujításaik itt sohasem a feltűnéskeresés bélyegét viselik magukon, hanem inkább ama szer- számokkal függnek össze, melyekkel a formát létre-

hozták. Igen érdekes egy másik füzetük is, a Moholy-Nagy bevezetőszövegével és kísérleti képeivel készült „Malerei, Photographie, Film” c. füzet, amely a nagyvárosi, légi, az állatéleti s általában a szemünk előtt lejátszódó mozgási tüneményeket adja vissza a fotografáló lencse, a kamera, sőt gyakran ez utóbbi nélkül, tisztán a fénynek a fényérzékeny papírra való hatásából. Itt valóban dicséretes az a törekvés, hogy az objektív és a fotográfiát attól az utánzási vágytól, mellyel az idők folytán a „festői” problémákra és a festői lehetőségek technikai visszaadására vetette magát, eredeti problémáihoz visszaterelje. Mióta a film az emberi, a technikai megtermészeti mozgásvonalakra, pillanathelyzeteknek szépségeire figyelmeztetett, azóta angol képeslapokban gyakran lehet látni ily témákat: a vízbeugró ember, a szimultán-fotografálás, a tengeri pók, a nagyító alatt stb. Ezeket a „fotogrammok”-nak nevezett fotókérdéseket igyekszik most a kinetikai szépségek látószögébe állítani Moholy-Nagy és ezzel fokozni azt az érzékenységet, mellyel a modern embert a technikai kifejező formák spontán szépségei számára meg lehet nyerni. A dessau-i iskola elvitathatatlanul dolgozik, kutat és fáradság nélkül szolgálja messze-menő céljait.

Bor Pál.

KIÁLLÍTÁSOK

MAGYARORSZÁG NEM VESZ RÉSZT A FILADELFAI VILÁGKIÁLLÍTÁSON. Lapunk legutóbbi számában megemlékeztünk a filadelfiai kiállítás magyar osztálya szervezése és a kiállításon építendő magyar ház ügyében folyó tárgyalásokról, amelyek akkoriban biztató eredménnyel kecsegtettek. Amde a kormány végleges döntése szerint Magyarország hivatalosan nem vesz részt a kiállításon, nyilvánvalóan azért, mert nem fedezheti a kiállításon való szerepléssel járó többmilliárdos költségeket. Öszintén bevallva, mi csak helyeselhetjük kormányunk állásfoglalását, mert az eddigi tapasztalatok szerint a külföldi kiállításokon való részvételünk még sohasem járt kiállítóinkra nézve oly eredménnyel, mely arányban állt volna az ilyen vállalkozással kapcsolatos szállítási, biztosítási, berendezkedési és adminisztrációs kiadásokkal. Amikor kormányunk „fedezet híján” nem tudja a hazai iparművészetnek Magyarországon való térfoglalásának fokozására és általában iparművészetünk és háziipari termelésünk nemesítésére és fejlesztésére irányuló törekvéseket a kellő támogatásban részesíteni, akkor vétek volna, ha tisztán reprezentációs célokat szolgáló külföldi szereplésekre milliárdokat költene. Amerika ma már nem Eldorádója a kontinens exportörjeinek. Magas (60–100%-os) értékűmájával erélyesen védi a maga termelését különösen most, amikor éppúgy, mint az európai államoknak, a munkanélküliek sokmillióssal kell megküzdnie. Ha pedig amerikai kereskedő külföldről hozat árút, annak nagyon olcsónak kell lennie, hogy a magas vám mellett haszna maradjon. Magyarország pedig — sajnos — ma a legdrágábban termelő országok egyike.

A CENNINIEKNEK a Nemzeti Szalokban legutóbbi kiállításából mutatunk be két szemelvényt. *Hende Vincének* egy hangulatos magyar gobelinjét és *Leszkovszky Györgynek* temperában festett Angyali üdvözlését. Noha mindkét jeles művész már határo-

zoltan kiforrt egyéniség, műveikből boldogult szeretett mesterük, kőrísői Kriesch Aladár nemes művészetének hatása sugárzik felénk. Alkotásaikat szemlélve érezzük, hogy ez a két komoly művészember megszívta és követi az eszményi célok felé törő, soha eléggé meg nem becsült, univerzális tudású tanítómesterük példáját. Ez teszi rokonszenvesé a törekvésüket és biztosítja művészetük szintjének folytonos emelkedését.

LARISCH RUDOLF, a hírneves bécsi írásművész hetvenedik születésnapja alkalmából a bécsi iparművészeti múzeum igazgatója nemzetközi írásművészeti kiállítást rendez, amelyre meghívták a magyar művészeket is. A kiállítás április és május havában lesz látható.

PÁRIS ÉS DREZDA. Ez a két név úgy kerül egymás mellé, hogy azoknak, akik külföldi kiállításokra készülnek az idei nyáron, a két városba kell megváltaniok körutazási jegyeiket. Bár ezidőszert nem egészen bizonyos, hogy a tavalyi nemzetközi iparművészeti kiállítást ez évben is megnyitják-e a francia fővárosban, a valószínűség amellel szól, hogy az óriási tömegben megépített kiállítási pavilonokat új anyaggal s új látványokkal ezidén újból megnyitják. A kiállítók nagyrésze ugyanis ilyen irányú kérelmet intézett a francia kormányhoz. Azt kéri, hogy ha már egymilliárdnyi frankot beépítettek a kiállítási területbe, akkor az idegenforgalom fellendítését előmozdító kiállítást okvetlenül nyissák meg újra. Ezzel szemben a kiállítási kormánybiztosság a kérelem elutasítása mellett van, főleg azért, mert akkor csak növekszik az állam számára az amúgyis deficités vállalkozás költsége. De leghevesebben a Grand Palaisban kiállító nagyiparosok vannak az újra való megnyitás ellen, akik azzal érvelnek, hogy a kiállítás e távollevő részét alig látogatják. A kormány egyelőre még nem tudott dönteni a kérdésben. A szászok fővárosában azonban nagy előkészületek folynak az 1926. évi nyári kiállításra, mely egyúttal a német kertépítéssel bemutatkozásával lesz egybekötve. Egy óriási parkot fognak állandó és egyes kiállítóhelyiségeket időszakos virágkiállítások s kertépítészeti bemutatók céljaira fentartani. Ezenkívül pedig nemzetközi képművészet is készül Drezdában, melyre csaknem minden jelentős európai állam bejelentette már részvételét — Magyarország kivételével.

DIVATRAJZOK KIÁLLÍTÁSA. A berlini Staatliche Kunstbibliothek mostanában nagyszabású kiállítást rendezett régi és modern divatrajzolóok lapjaiból, amely páratlanul gazdag volt történelmi látványokban. Valahol a XV. század első felében Pisanello lapjai közt merülnek fel az első tudatos divatrajzok, melyek az akkori burgundi viselet finomságaiba engednek bepillantást. De ugyanakkor már a nürnbergi női viselet is megjelenik Dürer vízfestésű tollrajzain, hogy csakhamar Holbein Hans is finom körvonalakon mutassa meg, mennyire megéreztek a bázeli női ruhák kelméjét csakúgy, ahogy más lapjain az aranyművészeknek is csodásan precíz anyag-megérezetelje. Mikor a humanizmus az egész világon fokozza az életörömeik iránt való fogékonyságot, a XVI–XVII. században az utazás, a szép élet jelentős tartozékává válik a ruhákban való gyönyörködés is és kivált a nagy útleírók műveit díszítik a színes divatlapok. Ekkor még inkább Velence volt a divatközpont, hogy csakhamar átadja a helyét a Lajosok fővárosának, Párisnak.